

תחרויות אדריכלות פומביות מה זה, למי זה טוב, איך עושים את זה ?

מנגנון תחרויות התכנון הפומביות הוא עתיק יומין והומצא עוד בתקופת הרנסנס. תכליתו הייתה ונשארה פשוטה ובהירה - קבלת פתרונות אדריכליים יצירתיים מרגשים ופרקטיים למבנים וסביבות אורבניות בעלי חשיבות ומשמעות ציבורית, שלטונית, סמלית.

המבנה שנבנה באחת מתחרויות האדריכלות הפומביות הראשונות ומוכר עד היום הוא הכיפה שמעל לכנסיית סנטה מריה דל פיורה בפירנצה הזוכה היה אדריכל צעיר בשם פיליפו ברונלסקי שהמציא שיטה של כיפה כפולת דפנות שיכולה לקרות מפתח אדיר ללא עמודים.

הכיפה הפכה לשם דבר בתולדות האומנות והתרבות המערבית עד היום פיליפו ברונלסקי שהתגלה בתחרות זו הפך לאחד מגדולי אדריכלי הרנסנס ובנה עוד מספר בניינים בעלי חשיבות הסטורית מכרעת וכן תכנן את מסלול התיירות הראשון של פירנצה ושל העולם המערבי.

מאז ועד היום התקיימו תחרויות אדריכלות רבות מספור אשר הבניינים, הכיכרות, והערים שנבנו בעקבותיהם – שינו את פני ההיסטוריה והתרבות בעולם המערבי כולו ועדיין משנות אותה מדי יום. האופרה של סידני, מרכז פומפידו בפריז, הסיפריה הלאומית של פאריס, מוזיאון הטייט גלרי בלונדון, פארק לה וילט בפאריס, מוזיאון המומה בניו יורק, מוזיאון גוגנהיים בבילבאו, טיילת ההי ליין במנהטן, מוזיאון תל אביב לאומנות, מוזיאון ישראל, היכל התרבות בתל אביב. אלו הם בבחינת דוגמית קטנה של מבנים מכווני תרבות שנבנו כתוצאה של תחרות תכנון פומבית.

מבנים אלו תרמו ותורמים לתרבות ולכלכלה של הערים שבהם נבנו עד שקשה לנו לדמיין את הערים שבהם הם נמצאים ללא אותם מבנים, כיכרות, ופרקים.

גם בישראל מסורת תחרויות התכנון הפתוחות היתה נורמה מקובלת של מנהל תכנון ציבורי תקין בשנות החמישים, השישים והשבעים. עם השנים ועד ימינו הלכו והתמעטו מספר תחרויות האדריכלות הפתוחות ביחס לכלל תוכניות הבניה הציבורית והפרטית בישראל.

מגמה זו היא מגמה הפוכה ליותר ויותר ארצות מערביות שבהן מנגנון התחרויות הפך לנורמה ולפעמים לחוק מדינה מחייב.

כך בצרפת, בהולנד, בגרמניה, בדנמרק, בספרד, ובארצות נוספות בהן האדריכלות נתפסת כחלק מרכזי ומשמעותי במרחב התרבות והאמנות ומופצת לעולם כולו.

א. במה תורמת תחרות תכנון פומבית ליוזם התחרות?

מדוע אנחנו שואפים להחזיר את מנגנון תחרויות התכנון הפתוחות להיות נורמה שלטונית ציבורית תכנונית בישראל?

1) **מגוון, חדשנות ומצוינות אדריכלית** - התחרות הפתוחה מאפשרת ליוזם התחרות קבלת מגוון רב של הצעות איכותיות וחדשניות ובחירה מקצועית של ההצעה הטובה ביותר מתוכן. שום תהליך אחר לא מאפשר ליוזם התחרות קבלת 30-עד 100 הצעות תכנון מפורטות בתוכניות, סכמות, מבטים, סרטים ויתר אמצעים עוד לפני התחייבות חוזית עם המתכנן.

2) **שליטה בבחירת הפרוייקט שלא על חשבון היכולת לבחירת המתכנן**. היוזם מגדיל בצורה משמעותית את הבחירה של הפתרון הנכון לפרוייקט המתוכנן מתוך חלופות רבות ומגובנות. כמו כן ניתנת למזמין במסגרת תחרות עם בחירת המזמין אפשרות בחירה משמעותית של המתכנן לאחר שבחר כבר את הפרוייקטים הטובים ביותר.

3) **מקצוענות בשיפוט הצעות התכנון** - היוזם מקבל שיפוט מקצועי, בלתי תלוי, שקוף ומוסדר בתקנון מקצועי המקטין עימותים, וביקורת מקצועית עליו בנוגע לבחירת התכנון והמתכנן. השופטים המקצועיים נבחרים על פי תקנון בהתייחס לפרמטרים ברורים של איכות וניסיון בתחום האדריכלות הספציפי לתחרות הנשפטת ובהסכמה מלאה של היוזם. כמו כן בוחר היוזם שופטים מטעמו המכירים את צורכי העיר.

4) **יחסי ציבור ומיתוג העיר** - מהתחלת התחרות תהליך התכנון הוא פומבי, ידוע לכל ומקבל יחסי ציבור ופרסום תוך כדי התהליך ובסופו. עובדה זו תורמת להד ציבורי נרחב, ולמיתוג העיר בעיני הציבור שלה ובעיני התקשורת כעיר תרבות העושה למען תושביה. ליוזם התחרות הפומבית בפרסום יחסי ציבור שהם חלק בלתי נפרד ממנה מביאים לרווחים תרבותיים, חינוכיים, ופוליטיים לעריה היוזמת.

5) ניקיון כפיים ציבורי ודמוקרטיזציה של התכנון - מנגנון
התחרות הפתוחה על פי הניסיון המוכח של עמותת אדריכלים ועל פי תקנון התחרויות של העמותה מאפשר תחרות מקצועית נקיה, המאפשרת הזדמנות שווה לכל אדריכל להגיש הצעתו, שיפוט מקצועי בלתי תלוי וללא ניגודי אינטרסים.

התחרות ופרוטוקול התחרות מפורסם לציבור כולו ובכך מדגיש ערכים של שיוויון הזדמנויות, מקצועיות, שקיפות, ומצוינות,

6) יעילות כלכלית - בניגוד למקובל לחשוב תהליך התחרות הפומבית אינו יקר ביחס לתועלות שלו. עלות תחרות פומבית נעה בין 80,000 ל-100,000 ₪ ובמחיר זה מקבל הגוף היוזם – (1) תכנון מוסכם ואיכותי שנבחר מבין עשרות רבות של הצעות תכנון (2) חשיפה ויחסי ציבור לפרוייקט (3) שיפוט מקצועי ואיכותי המביא לבחירת הפתרון האדריכלי הטוב ביותר לפרוגרמה ביחס למיקום, לתקציב וליתר הפרמטרים שמתבקשים כתנאי התחרות.

7) זמן - במידה והתחרות מתנהלת לפי תקנון העמותה ותוך הכנה ראויה של הפרוגרמה, חומרי העזר והתקציב, תהליך התחרות מתחילתו עד סופו יכול לקחת בין 5 עד 9 חודשים – מותנה כמובן בהיקף ומורכבות משימת התכנון.

פרק זמן זה הוא קצר יחסית להגעה לשלב של תכנון מוסכם כשמדובר בפרוייקט ציבורי משמעותי.

ב. למה התחרות חשובה לחברה ולתרבות בישראל ?

1) מצוינות - התחרות הפתוחה מאפשרת חדשנות, מצוינות בתכנון ותחרות מקצועית פתוחה ומפרה בין משרדי האדריכלים.

2) דיון ציבורי - מעוררת דיון ציבורי ומעורבות חברתית בתכנון וע"י כך מעודדת התייחסות החברה והפרט בתוכה לנושאי תכנון ושמירה על המרחב הציבורי.

3) חשיפת כישרונות - תחרות התכנון הפתוחה מאפשרת צמיחה וחשיפה של כישרונות אדריכליים וכניסתם למעגל העשייה של המשרדים המובילים. מנגנון התחרויות הפתוחות, בהינתן שיפוט מקצועי איכותי לכל תחרות, ישמש כמסגרת וכסמן חשוב של איכות אדריכלית בשוק התכנון. הוא יאפשר מיתוג איכות אדריכלית והפצתה בין ציבור המזמינים הפרטיים והציבוריים. עם הזמן ועם ריבוי תחרויות ייווצר זיכרון קולקטיבי של איכות ומסורת אדריכלית שתסייע למזמינים ולחברה לברור את המוץ מן התבן ולקדם אדריכלות איכותית אם בדרך של תחרות ואם בדרכים של התקשרות ישירה עם מתכננים.

4) תחרות מקצועית ועדכון מקצועי - התחרות הפתוחה מביאה להגברת התחרות המקצועית והיצירתיות בקרב המשרדים, הן הצעירים והן המוכרים והוותיקים ומאיצה התחדשות והתעדכנות טכנולוגית ורעיונית מתמדת ביחס לנעשה בתחום התכנון בעולם המפותח.

5) שיתופי פעולה ריבוי תחרויות תכנון פתוחות מביא לשיתופי פעולה בין משרדים ותיקים שלהם ידע ואמצעים לבין אדריכלים צעירים שמביאים איתם תפיסות חדשות ואמצעי המחשה ותכנון. עובדה זאת כשלעצמה גורמת להחלפת ידע ושילוב יכולות בין האדריכלים הוותיקים לצעירים וע"י כך לשכלול ושיפור שדה הידע והעשייה האדריכלית עצמה.

6) אופק מקצועי לכישרונות אדריכליים מדי שנה יוצאים כ-300 אדריכלים לשוק העבודה. שוק האדריכלות בישראל מוצף וסובל כבר שנים רבות מברירת המוחות הטובים ביותר לחול בהעדר אפשרויות התפתחות מספקות כלכלית ומקצועית לאדריכלים מוכשרים שרוצים להקים משרד ולהציע את כישוריהם בתכנון מבנים מרכזיים. השוק בישראל בהעדר תחרויות פתוחות משמעותיות קופא על שמריו, ואינו מתחדש כמו במדינות אחרות בעולם המפותח: בהולנד, דנמרק, צרפת, ספרד, יפן ועוד בהן קיימת נורמה של קיום תחרויות למבני ציבור ובניה למגורים ברי השגה.

7) צבירה ושמירת ידע - במסגרת הכנת הצעות לתחרויות פתוחות אדריכלים צוברים הרבה ידע, מתרגלים את צוות החשיבה והביצוע במשרדם

וגם כאשר אינם זוכים התחרות משמשת כמחנה אימונים לצוות המשרד שבסופו נצבר ונשמר ידע ויכולות מקצועיות לעבודה השוטפת של המשרד

ע מ ו ת ת
א ד ר י כ ל י מ
מ א ו ח ד י מ
ב י ש ר א ל

קרי המשרד והאדריכלים שמשתתפים בתחרויות הופכים טובים יותר ועובדה זו משרתת את הציבור והחברה כולה.

ג. איזה פרוייקט מתאים לתחרות אדריכלית פומבית ?

כל פרוייקט ציבורי או פרטי בעל חשיבות ציבורית רחבה בעיר או במרחב הכפרי. התאמת פרוייקט בניה לתחרות היא ללא קשר הכרחי לגודל הפרוייקט אך עם עדיפות לפרוייקטים גדולים ומרכזיים בסדר היום של התכנון העירוני ושלהם השפעה וחשיבות על המרחב הציבורי הבנוי או הפנוי. – לדוגמה: תוכנית בינוי לשכונה או מתחם אורבני משמעותי בעיר, מתן תשובה תכנונית רעיונית לסוגיה חברתית, כלכלית אורבנית כגון התחדשות עירונית, פארק עירוני, ספריה עירונית, מוזיאון, בי"ס ירוק, מרכז קהילתי, אולם תרבות, עיריה, טיילת, מרכז ספורט עירוני, מבנה יד לבנים, מרכז מוזיקה, מבנה פקולטה באוניברסיטה, תכנון מתחם תעשייתי שעובר שינוי יעוד למקומות בילוי וגלריות אומנים וכו'.

ד. איך עושים תחרות תכנון פומבית ?

לעמותת אדריכלים מאוחדים בישראל ולאדריכלים העומדים בראש ועדת תחרויות בעמותה ניסיון של כ-30 שנה ביזום וניהול תחרויות

לעמותה תקנון תחרויות מפורט ומקצועי המונע עיקובים וסיבוכים בתהליך התחרות ומבטיח תחרות מקצועית המנוהלת ללא רבב ע"י מזכיר התחרות ונציגי העמותה בשיתוף פעולה מלא עם הגוף היוזם.

מרגע קבלת ההחלטה על תחרות ולאחר שהוסכם עם הגוף היוזם על מסלול התחרות בהתאם לתקנון העמותה יקבל יוזם התחרות ליווי צמוד ומקצועי עד לסיומה המוצלח של התחרות ובחירת הזוכה.

(צרוף תרשים זרימה של מהלך תחרות פומבית פתוחה בשני שלבים)

מצרוף למסמך זה תקנון התחרויות של העמותה.

ה. לסיכום : מנגנון תחרויות התכנון הפומביות הוא מנגנון המבטיח איכות ומצינות אדריכלית, יעילות כלכלית, ניקיון ציבורי, שיוויון הזדמנויות, פרסום, יחסי ציבור ומעורבות הציבור בתוצרי התכנון.

מנגנון התחרויות הפומביות בא להתחרות ולהחליף את חוק המכרזים הקיים בהקשר לבחירה של אדריכלים לפרוייקטים. בעוד חוק המכרזים מבטיח כמות ומחיר בלבד, תחרות התכנון הפומבית מבטיחה איכות ומצינות אדריכלית,

ע מ ו ת ת
א ד ר י כ ל י מ
מ א ו ח ד י מ
ב י ש ר א ל

שקיפות, תחרות מקצועית, מעורבות חברתית, במחיר תכנון ידוע מראש
ומוסכם על היוזם.

קראתם, השתכנעתם – למי פונים בכדי להתניע תחרות פומבית המנוהלת ע"י
עמותת האדריכלים?

פונים למשרדי העמותה ביפו למזכ"לית העמותה הגב' יהודית כהן בטלפון:
035188236

– מייל עמותת אדריכלים מאוחדים בישראל u-architects@barak.net.il

בברכה

יו"ר ועדת תחרויות עמותת אדריכלים מאוחדים בישראל – אדר' שחר לולב

העתק: יו"ר עמותת אדריכלים מאוחדים פרופ' אדר' אלי פירסט.